

STUDIUL RESTURILOR DE FAUNĂ DIN AȘEZAREA NEOLITICĂ DE LA RADOVANU, JUD. ILFOV

OLGA NECRASOV

SĂPĂTURILE executate în anul 1960 de către Eugen Comșa în așezarea neolitică de la Radovanu, aparținând fazei de tranziție au scos la iveală resturi de faună deosebit de bogate, dacă luăm în considerație suprafața săpată, care este relativ mică. Ele se cifrează la circa 860 piese osoase, dintre care numai 542 au putut fi determinate, restul fiind așchii osoase sau fragmente mici, neprezentind caractere morfologice semnificative care să permită precizarea apartenenței lor specifice. Caracterul extrem de fragmentar al materialului atestă că sîntem în prezența unor „resturi menajere”.

În tabelul I dăm componența specifică a materialului cercetat.

TABELUL I

Lista speciilor identificate

Nevertebrata	Mollusca	Lamellibranchiata	<i>Unio</i> sp.
		Gastropoda	{ <i>Helix</i> sp. <i>Cecea vindobonensis</i> Pfeifer
Vertebrata	Pisces	Teleostei	{ <i>Cyprinus carpio</i> L., <i>Silurus glanis</i> L.,
			<i>Megalornis grus</i> L.
	Aves	Gruiformes	<i>Lepus europaeus</i> L.
	Mammalia	Lagomorpha	<i>Vulpes vulpes</i> L.
		Carnivora	{ <i>Canis familiaris</i> L., <i>Felis silvestris</i> Schreb.
			<i>Mustela putorius</i> L.
			<i>Sus scrofa ferus</i> L.
			<i>Sus scrofa domesticus</i> L.
		Artiodactyla	<i>Cervus elaphus</i> L.
			<i>Capreolus capreolus</i> L.
			<i>Ovis aries</i> L.
			<i>Capra hircus</i> L.
		Primates	<i>Bos taurus</i> L.
			<i>Homo sapiens</i> L.

Din materialul osos determinat, marea majoritate (464 piese) aparțin mamiferelor. De altfel aproape tot materialul indeterminabil aparține acestui grup.

Cea mai mare parte a materialului care nu se referă la mamifere, este compus din cochilii de *Unio* (scoica de riu), reprezentată prin circa 60 de fragmente sau cochilii întregi. Abundența acestui material ne arată că acest molusc era întrebuințat în alimentația populației din așezarea

Repartiția și frecvența (în fragmente și indivizi) a mamiferelor

	Nivelul I (0 – 20 cm)				Nivelul II (20 – 120 cm)			
	Fragm.	%	Indiv.	%	Fragm.	%	Indiv.	%
<i>Lepus europaeus</i> L.	4	2,46	2	6,90	18	10,52	3	9,09
<i>Vulpes vulpes</i> L.	—	—	—	—	3	1,75	2	6,06
<i>Canis familiaris</i> L.	2	1,23	2	6,90	9	5,26	3	9,09
<i>Felis sylvestris</i> Schreb.	—	—	—	—	1	0,58	1	3,03
<i>Mustela putorius</i> L.	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Sus scrofa ferus</i> L.	—	—	—	—	8	4,67	2	6,06
<i>Sus scrofa domesticus</i> L.	47	29,01	7	24,14	22	12,86	5	15,15
<i>Cervus elaphus</i> L.	4	2,46	1	3,45	11	6,43	3	9,09
<i>Capreolus capreolus</i> L.	1	0,61	1	3,45	1	0,58	1	3,03
<i>Bos taurus</i> L.	79	48,76	11	37,93	80	46,78	9	27,27
Ovicaprine (<i>Ovis</i> + <i>Capra</i>)	25	15,47	5	17,24	18	10,52	4	12,22
Total	162	100	29	100	171	100	33	100
Mamifere domestice	153	91,44	25	86,21	120	75,44	21	63,64
Mamifere sălbatice	9	5,56	4	13,79	42	24,56	12	36,36

neolitică de la Radovanu. Un fragment de cochilie, găsit în nivelul I de la *locuința mare*, prezintă marginea crestată intenționat de om, în mod regulat, în chip de festoane, putînd să fi servit pentru imprimarea ceramicii sau în alte scopuri ornamentale (fig. 1/1).

Peștii sînt reprezentați prin 9 vertebre aparținînd somnului (*Silurus glanis*) și crapului (*Cyprinus carpio*). Ele reprezintă resturile a cel puțin cinci exemplare aparținînd primei specii, precum și unui exemplar aparținînd celei de a doua specii. Studiul detaliat al vertebratelor ne arată că sîntem, în prezența unor exemplare de somn de talie mare și foarte mare, de vîrstă variînd între 7 și 14 ani, exemplarul de crap atîngînd vîrsta de circa 9 ani.

Cele două piese osoase de pasăre sînt : un fragment de metatarso-tarsian aparținînd, cu mare probabilitate, unui cocostîrc (*Megalornis grus*) și un humerus, de apartenență specifică neclară.

Prezența resturilor unor exemplare atât de mari de somn și de crap precum și a unor resturi de cocostîrc, presupune existența unei importante rețele hidrografice în vecinătatea așezării.

După cum am văzut, resturile de mamifere constituie majoritatea materialului provenit din așezarea de la Radovanu. Ele sînt reprezentate prin speciile obișnuit întîlnite în stațiunile noastre neolitice. Ne surprinde însă lipsa resturilor de castor (de obicei prezent în așezările neolitice situate în preajma bazinelor hidrografice), precum și lipsa calului (de obicei prezent — cu toate că rar — în neoliticul din țara noastră). De asemenea remarcăm lipsa marilor bovidee sălbatice. În această ordine de idei trebuie subliniat că lipsa speciilor amintite s-ar putea datora faptului că materialul provine dintr-o porțiune mică a așezării. Semnalăm de asemenea, prezența în nivelul IV a unui *metacarpian III stîng, de om*, ceea ce ar putea indica existența prin apropiere, a unor morminte.

Pentru mamifere dăm în tabelul II frecvența absolută și procentuală a pieselor precum și a indivizilor studiați pentru întreaga suprafață cercetată cît și pentru cele patru niveluri respective. Trebuie să subliniem însă că repartiția numerică a materialului este foarte inegală pentru acestea din urmă, nivelurile III și IV (unde săpăturile nu au ajuns decît pe o parte

11

Identificate în aşezarea neolitică de la Radovanu

Nivelul III (120 – 140 cm)				Nivelul IV (140 – 160 cm)				Total (I + II + III + IV)			
Fragm.	%	Indiv.	%	Fragm.	%	Indiv.	%	Fragm.	%	Indiv.	%
12	31,05	4	22,22	4	5,41	1	5,88	38	8,18	10	10,31
—	—	—	—	—	—	—	—	3	0,64	2	2,06
—	—	—	—	1	1,35	1	5,88	12	2,58	6	6,19
—	—	—	—	—	—	—	—	1	0,21	1	1,03
1	1,75	1	5,56	—	—	—	—	1	0,21	1	1,03
1	1,75	1	5,56	—	—	—	—	9	1,93	3	3,09
9	15,79	3	16,67	7	9,46	3	17,65	85	18,31	18	18,56
2	3,51	1	5,56	5	1,76	2	11,76	22	4,74	7	7,22
—	—	—	—	—	—	—	—	2	0,43	2	2,06
24	42,11	5	27,78	41	55,41	6	35,29	224	48,27	31	31,96
8	14,04	3	16,67	16	31,62	4	23,53	67	14,43	16	16,49
57	100	18	100	74	100	17	100	464	100	97	100
41	71,93	11	61,11	65	87,84	14	82,35	388	83,62	71	73,20
16	28,07	7	38,89	9	12,16	3	17,65	76	16,38	26	26,80

din suprafaţa cercetată) fiind reprezentate prin mult mai puţine piese decât nivelurile I şi II. Această constatare ne obligă să privim cu toată rezerva rezultatele referitoare la repartitia pe niveluri a materialului studiat.

Analiza cifrelor înscrise în acest tabel, precum şi studiul morfologic şi biometric al materialului osos ne indică următoarele :

1) Resturile animalelor domestice predomină numeric asupra celor sălbatice, atât pe întreaga suprafaţă cercetată cit şi în cele patru niveluri ale sale. Trebuie însă remarcat faptul că această predominanţă este mai accentuată în nivelurile I şi IV, decât în nivelurile II şi III. Deosebit de interesant este faptul că o bună parte din resturile animalelor domestice (circa 40%) aparţin unor exemplare nemature (fig. 1/5).

2) Bovinele constituie grupa cea mai frecvent întâlnită, reprezentată prin forme de talie relativ mare şi mijlocie. Predominanţa numerică a bovinelor rămâne variabilă în toate nivelurile aşezării (fig. 1/5, 6).

3) Locul al doilea (în materialul întreg) este ocupat de porc (fig. 1/4) urmat însă îndeaproape de ovicaprine (fig. 1/2). Analiza repartitiei acestor două grupe, pe nivelurile arătate, ne prezintă însă un procent mai ridicat de ovicaprine decât de porcine pentru nivelul IV, egalizarea ambelor procente în nivelul III, o mică depăşire a procentului de porcine în nivelul II şi o creştere apreciabilă a sa în nivelul I, în comparaţie cu acela al ovicaprinelor.

4) Grupa ovicaprinelor este reprezentată prin genul *Ovis* şi genul *Capra*, greu de separat din cauza lipsei unor caractere diferenţiale pentru multe părţi din scheletele lor. Trebuie să subliniem însă că, pe baza identificării unor părţi osoase a căror diferenţiere generică este posibilă, putem conchide asupra prezenţei ambelor forme (fig. 1/2). Absenţa din materialul nostru de studiu a coarnelor aparţinând genului *Ovis* nu ne permite să precizăm cărui tip au aparţinut oile neolitice de la Radovanu. În ceea ce priveşte genul *Capra*, studiul fragmentelor de coarne găsite ne permite să stabilim că unii din reprezentării săi au aparţinut tipului *aegagrus*.

5) Resturile ciinelui (fig. 1/3) sînt relativ rar întâlnite în materialul de la Radovanu. Majoritatea aparţine unei forme de talie mică, *Canis familiaris palustris* Rüt. În nivelul I

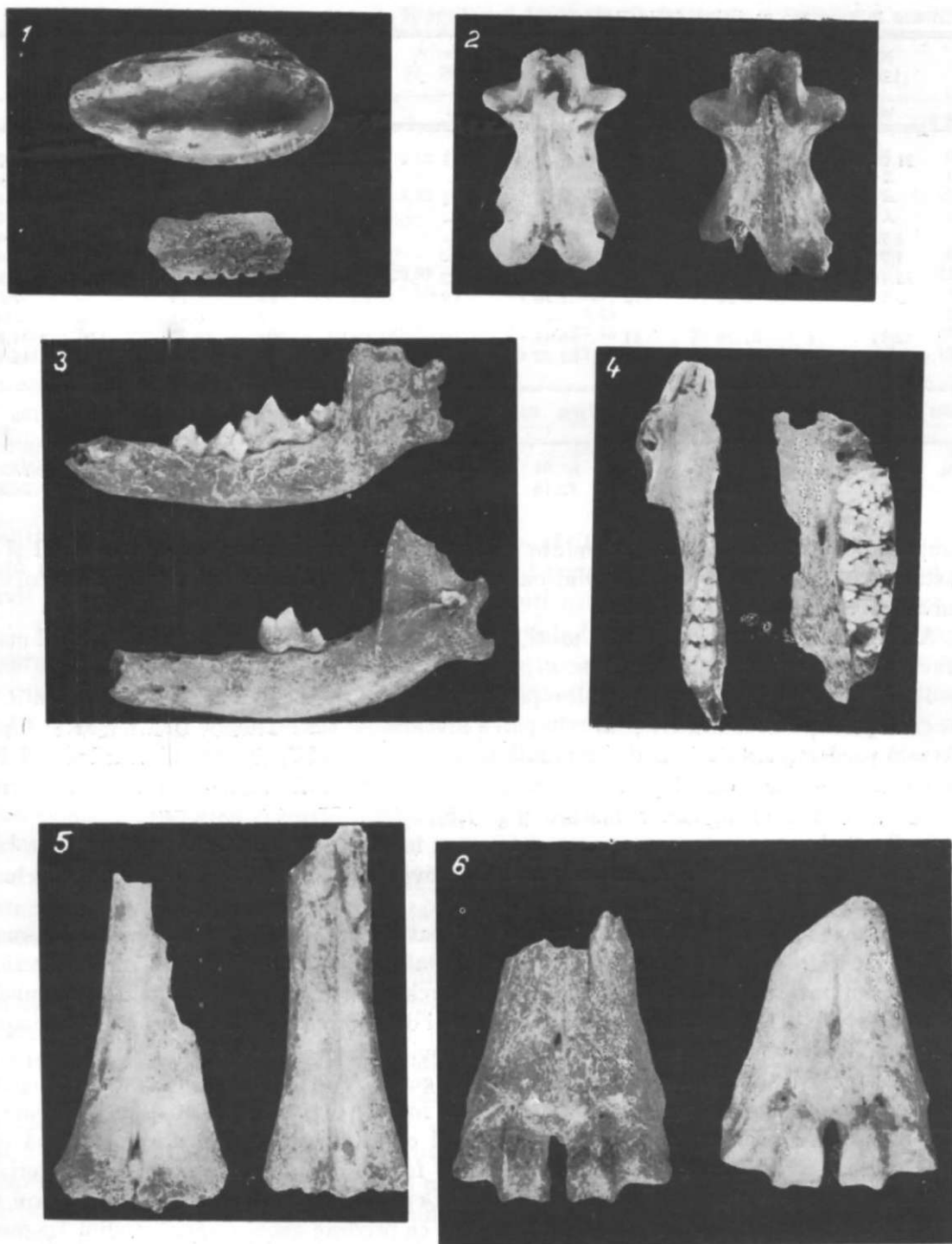

Fig. 1. — 1, *Unio* sp., o scoică întreagă și un fragment crestă în formă de lestoane; 2, *Ovicaprine*, un axis de oale și un axis de capră; 3, *Canis familiaris*, 2 mandibule fragmentare; 4, *Sus scrofa domesticus* și *Sus scrofa ferus*, un fragment de mandibulă aparținând primului și un fragment de maxilar superior aparținând celui de-al doilea; 5, *Bos taurus*, metapodale aparținând unor exemplare nemature; 6, *Bos taurus*, metapodale aparținând unor indivizi maturi.

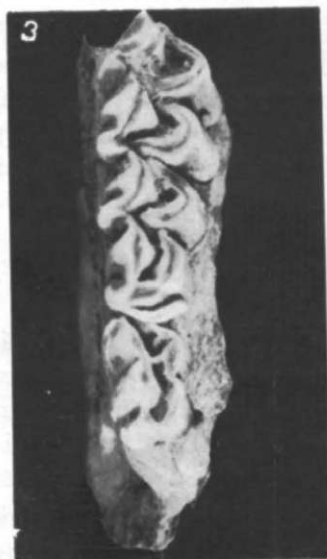

Fig. 2. — *Cervus elaphus*: 1, astragal, falanga I, falanga III; 2, fragment de corn aparținând unui exemplar bătrân; 3, fragment de maxilar superior; 4, fragment de humerus.

însă am identificat o mandibulă care ar putea să fie atribuită varietății *Canis familiaris intermedius* Woldrich.

6) Analizînd frecvența animalelor sălbatice și luînd în considerație materialul întreg, constatăm că iepurele este acela care se întîlnește aici cel mai frecvent (10,31 % din totalul de mamifere). Cerbul vine în al doilea loc, urmînd apoi, cu procente foarte mici, mistrețul, vulpea, căprioara, dihorul și pisica sălbatică. Procentul relativ mare de iepuri nu ne poate surprinde, dat fiind largă răspîndire geografică a acestei specii, dar prezența cerbului (a cărui existență este legată astăzi de pădurile carpatine) într-un procent total de 7,22 %, ne obligă să ne gîndim la o *altă repartitie geografică a acestei specii în neolitic* în comparație cu cea actuală, și la o mare abundență de păduri în regiunea respectivă. Și aici este locul să accentuăm că cerbul nu este reprezentat numai prin resturi de coarne (care ar putea proveni dintr-un schimb cu triburile locuind în regiunile muntoase), dar prin resturi de schelet destul de numeroase (falange, oase lungi, vertebre, dentiție), ceea ce indică vînarea pe loc a animalului respectiv (fig. 2/1–4).

Luînd în considerație variabilitatea cifrelor pe nivele, trebuie să subliniem că resturile cerbului depășesc pe acelea ale iepurelui în nivelul IV, le egalează în nivelul II, dar sînt numeric mult inferioare acestuia în nivelele III și I.

CONCLUZII

Studiul resturilor de faună de la Radovanu ne arată că locuitorii neolitici din această așezare practicau intens creșterea animalelor, în primul rînd a bovinelor și în al doilea rînd a porcinelor și ovicaprinelor. Într-o măsură mai mică ei practicau vînarea, în primul rînd a iepurilor și a cerbilor, precum și a altui vînat ocazional, propriu regiunii. S-au îndeletnicit și cu pescuitul precum și cu culesul scoicilor de rîu care completau regimul lor alimentar.

Facînd toate rezervele la inegalitatea numerică a repartiției pe nivele a materialului osos, putem arăta că importanța vînătorii pare să fi fost în general mai mare în perioadele de locuire corespunzătoare nivelelor III și II decît nivelelor I și IV. De asemenea, importanța relativă a creșterii porcinelor pare a fi crescut aproape continuu față de aceea a ovicaprinelor, mergînd de la nivelul IV spre nivelul I.

ÉTUDE CONCERNANT LES RESTES FAUNIQUES DE L'ÉTABLISSEMENT NÉOLITHIQUE DE RADOVANU, DÉP. D'ILFOV

RÉSUMÉ

Les restes fauniques de l'établissement néolithique de Radovanu (phase de transition) découvertes pendant les fouilles archéologiques de 1960, remontent à un nombre de 860 pièces osseuses, parmi lesquelles on a pu déterminer 542, le reste étant des éclats et de petits fragments indéterminables.

L'étude concernant ce matériel présente les restes appartenant à des différentes espèces selon le Ier tableau. La fréquence des restes appartenant aux mammifères est inscrite dans le second tableau.

Les conclusions nous montrent l'importance de l'élevage des animaux domestiques, surtout des bovines, et dans une moindre mesure des porcines et ovicapres dans le rôle économique

des tribus de l'établissement néolithique de Radovanu. La chasse détient un rôle secondaire. On suppose que le gibier préféré était le lapin ensuite le cerf, dont les restes qui nous sont parvenus atteignent un pourcentage inattendu (7,22 %). On doit admettre que le cerf était très répandu à l'époque néolithique. Les autres animaux sauvages, dont les restes viennent d'être découverts dans l'établissement de Radovanu sont le sanglier, le chevreuil, le renard, le putois et le lynx. Ces animaux ont formé probablement l'objet de la chasse, plus ou moins occasionnelle. Un certain intérêt présentent les restes (vertèbres) de silure, carpe, attestant la préoccupation des individus de l'époque néolithique pour la pêche. Ils auraient dû utiliser dans l'alimentation la moule, vu le grand nombre de coquillages appartenant à l'espèce UNIO.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — *Unio* sp., coquille et fragment de coquille taillé en festons ; 2, *ovicapres*, axis de brebis et de chèvre ; *canis familiaris*, deux mandibules fragmentaires ; 4, *Sus scrofa domesticus* et *sus scrofa ferus*, mandibule fragmentaire appartenant au premier et un fragment de mandibule supérieure appartenant au second type ; 5, *Bos taurus*, métapodales appartenant à des individus jeunes ; 6, *Bos taurus*, métapodales appartenant à des individus adultes.

Fig. 2. — *Cervus elaphus* : 1, astragale, phalange I, phalange III ; 2, fragment de corne appartenant à un individu vieux ; 3, fragment d'un maxillaire supérieur, 4, fragment de humerus.